

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ПЕРЕКЛАДАЧІВ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СЕРІЯ DICTUM FACTUM

Леонід ЧЕРНОВАТИЙ (Харків, Україна)

У статті йдеться про навчально-методичний комплекс (НМК), який ґрунтується на результатах досліджень, що проводяться на кафедрі теорії та практики перекладу англійської мови Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна. Згадані дослідження стосуються особливостей навчання майбутніх перекладачів в умовах вищих закладів освіти України.

The article deals with the educational methodological complex (EMC) based on the results of the research being carried out at the department of theory and practice of translation of the English language at Kharkiv National University named after V.Karazin. The research mentioned refers to the peculiarities of the future interpreters training in the conditions of higher educational establishments in Ukraine.

1. Теоретичні основи. Навчально-методичний комплекс (НМК) ґрунтується на результатах досліджень, що проводяться на кафедрі теорії та практики перекладу англійської мови* Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна. Згадані дослідження (див. перелік наприкінці статті) стосуються особливостей навчання майбутніх перекладачів в умовах вищих закладів освіти України. Вивчається компонентний склад перекладацької компетенції та шляхи її формування. У найбільш загальному вигляді результати досліджень, які викладені більш ніж у 40 публікаціях, зводяться до такого.

- Майбутні перекладачі мають засвоїти *набагато ширший обсяг фонових знань*, ніж це вимагається для інших спеціальностей – обсяг фонових знань перекладача (особливо усного) має наближатися до аналогічного обсягу освіченого носія відповідної мови. За даними наших досліджень, фонові знання згаданого носія, крім повсякденних понять, включають такі ділянки знань: 1. Біблія: структура, походження, основні персонажі, Палестина часів Ісуса Христа, найбільш вживані біблійні алюзії; 2. Релігійні групи; 3. Міфологія та фольклор; 4. Географія; 5. Історія; 6. Культура: 6.1. – література, 6.2. – живопис та скульптура, 6.3. – архітектура, 6.4. – театр, кіно та музика; 7. Освіта; 8. Політика; 9. Юриспруденція; 10. Економіка та підприємництво; 11. Техніка; 12. Природничі науки; 13. Медицина; 14. Гуманітарні науки; 14. Ідіоми, прислів'я та приказки.

- Майбутні перекладачі мають засвоїти *набагато ширший обсяг іноземної лексики*, ніж це вимагається для інших спеціальностей. Це, зокрема, стосується термінології, що відноситься до галузей, перелічених вище.

- Зміст навчання майбутніх перекладачів має відрізнятися від навчання іноземних мов студентів інших спеціальностей з першого ж дня навчання – студенти мають усвідомлювати, що кожен предмет навчального плану робить певний внесок у формування їхньої фахової компетенції. Для практичної реалізації згаданої тези викладання усіх дисциплін має бути перебудовано за рекомендаціями випускаючої кафедри, аби забезпечити їх координацію, уникнути дублювання й максимально використати навчальний потенціал кожної дисципліни для професійного розвитку майбутніх перекладачів.

2. Наявна ситуація. Жоден з підручників англійської мови, що існували до останнього часу, не в змозі був забезпечити засвоєння мінімально достатньої частки необхідного обсягу фонових знань або мінімально бажаного обсягу іноземної лексики. Координація змісту навіть підручників з англійської мови та посібників з практики перекладу на сьогодні практично відсутня. Що стосується інших предметів навчального плану, то вони сприймаються студентами як зовсім непотрібні, а тому їх вклад у формування фахової компетенції майбутніх перекладачів близький до нульового. Ситуація погіршується внаслідок небажання відповідних викладачів враховувати майбутній фах студентів – зміст і

* **Довідка:** Кафедра теорії та практики перекладу англійської мови Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна була створена у 1972 році (під назвою “кафедра перекладу та англійської мови”) і є однією з найдосвідченіших у справі підготовки перекладачів в Україні. Загальна кількість публікацій щорічно перевищує 100 одиниць, включаючи підручники та посібники з грифом Міністерства освіти та науки і публікації студентів за результатами дипломних робіт. Кафедра має струнку систему підготовки кандидатів та докторів наук – усі викладачі кафедри з вченими ступенями є випускниками кафедри або готували дисертації на кафедрі, за останні десять років на кафедрі захищені 3 докторські дисертації.

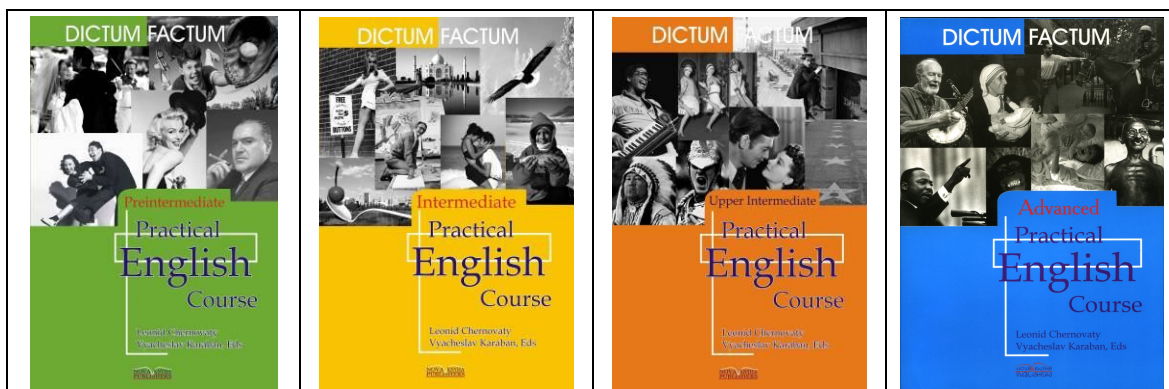
методи викладання таких дисциплін є однаковими для усіх спеціальностей. Наслідок: у переважній більшості випадків рівень підготовки випускників перекладацьких відділень не відрізняється від рівня випускників зі спеціальності “Мова та література” – вони типово нездатні якісно перекладати (особливо усно) дискурс, що відхиляється у будь-які спеціалізовані сфери, мають надзвичайно обмежений лексичний запас і низький рівень адаптації, є недостатньо конкурентоздатними на ринку праці, після випуску змушені виконувати значний обсяг самостійної роботи, аби компенсувати прогалини університетського курсу навчання. Винятки, що трапляються, пояснюються випадковими чинниками – ефективною самостійною роботою деяких студентів, раннім залученням до справжньої перекладацької діяльності (праця паралельно з навчанням), якісною роботою окремих викладачів, що постійно шукають додаткові сучасні матеріали, спонукаючи студентів до творчого пошуку тощо.

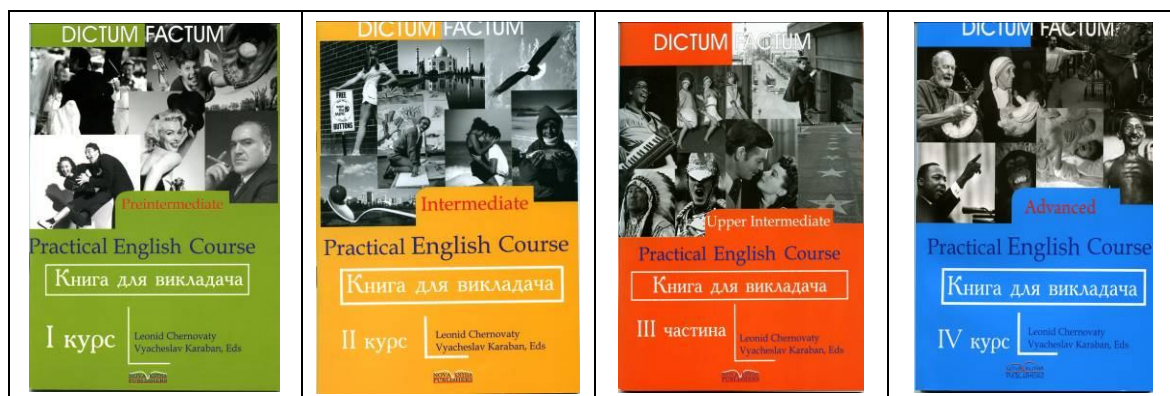
3. Стан роботи по виправленню ситуації. Для практичної реалізації концепції, стисло викладеної у п.1, у 2001 році була досягнута домовленість між кафедрою перекладу та англійської мови Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна (зав. кафедри проф. Черноватий Л.М.) і кафедрою теорії та практики перекладу з англійської мови Київського національного університету імені Тараса Шевченка (тодішній зав. кафедри проф. Карабан В.І.) про започаткування спільного проекту *Dictum Factum*, ціллю якого були визначені розробка, експериментальна перевірка й публікація навчально-методичних та довідкових матеріалів, з метою поступового створення НМК для підготовки перекладачів (переклад з англійської мови українською та навпаки) в Україні. З часу заснування проекту було опубліковано 30 компонентів НМК, більшість з яких мають гриф Міністерства освіти та науки України. Ці матеріали використовуються у провідних університетах, переважна більшість з яких (Київський національний лінгвістичний університет, Донецький національний університет, Дніпропетровський національний університет, Дніпропетровський університет економіки і права, Дніпропетровський національний гірничий університет, Дніпропетровська національна металургійна академія, Сумський державний університет, Житомирський державний педагогічний університет імені Івана Франка, Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, Херсонський державний педагогічний університет, Хмельницький національний університет, Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов, Маріупольський гуманітарний університет, Миколаївський державний університет, Ізмаїльський державний гуманітарний університет) уклали угоди про співпрацю з кафедрою теорії та практики перекладу англійської мови Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна для отримання консультативної допомоги.

4. Компоненти НМК.

4.1. Для забезпечення практики усного та писемного мовлення.

Цей компонент на сьогодні включає підручники з практики усного та писемного мовлення англійською мовою для I-IV курсів, книги для викладача до кожного з цих підручників, компакт-диски із записом вправ для навчання аудіювання, посібники з практичної граматики англійської мови як основної (2 томи) та другої іноземної, посібник для навчання англійських прикметників і фразових дієслів. Обкладинки більшості з цих робіт показано далі.

Появу НМК не обминули увагою провідні фахові видання з питань методики навчання іноземних мов. Зокрема, наведемо фрагменти рецензії на НМК завідувача кафедри методики викладання іноземних мов Київського національного лінгвістичного університету проф. С.Ю.Ніколаєвої в журналі “Іноземні мови” (№1, 2008).

“НМК є помітним явищем в освітянському житті нашої країни, оскільки маємо справу з першою закінченою і загалом вдалою спробою практичної реалізації рекомендацій Комітету з питань освіти при Раді Європи та змісту Програми з англійської мови для університетів України, розробленої на основі згаданих рекомендацій.

Компоненти НМК вдало доповнюють один іншого, створюючи сприятливі умови для досягнення цілей навчання, що формулюються, виходячи із загальної мети усього чотирирічного курсу. Хоча автори визначають НМК як такий, що призначений для студентів перекладацьких відділень, його зміст здатний забезпечити й мовну підготовку майбутніх фахівців з іноземної філології загалом.

У передмові до кожного підручника чітко визначений рівень володіння англійською мовою, на який він розрахований, та кількість аудиторних годин, необхідна для його реалізації, а в книгах для викладача поданий розгорнутий робочий план розподілу матеріалу за тижнями й заняттями. Це робить підручники зручними для користування. Зручності сприяє також наявність у книгах для викладача методичних рекомендацій, ключів до найскладніших вправ та транскриптів аудіотекстів.

Методологічні позиції авторів ґрунтуються на сучасних навчальних стратегіях і положеннях чинної Програми. Автори, виходячи із обґрунтованої тези про залежність ефективності засвоєння від активності студентів, будують вправи таким чином, аби спонукати їх до самостійного пошуку рішень проблемних завдань. Особистісна зорієнтованість реалізується за рахунок виконання завдань, що розвивають навички самоаналізу.

Позитивної оцінки заслуговує рекомендація авторів щодо здійснення контролю у форматі Кембріджських тестів (UCLES) –FCE (*First Certificate in English*) на I-II курсах та CAE (*Cambridge Advanced English*) на III-IV курсах. Логічним є той факт, що матеріал підручника та структура багатьох його завдань, окрім виконання своїх безпосередніх функцій, готують студентів до здачі тестів такого типу.

Зміст підручників організований за темами, характер яких поступово змінюється: питома вага блоків “Сучасне життя”, “Англомовний світ та Україна” неухильно зростає на кожному наступному курсі.

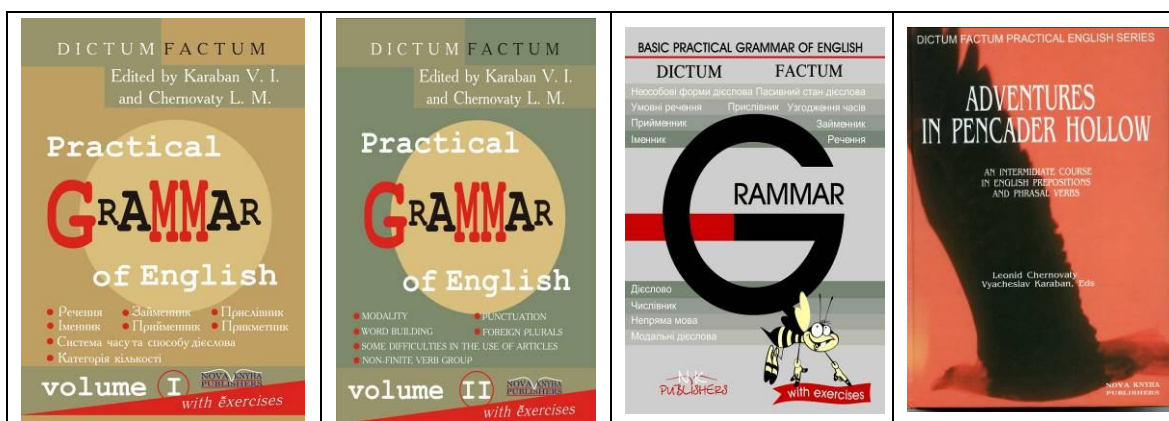
Паралельно з фактичною, автори систематично вводять різноманітну соціокультурну інформацію, що включає не тільки експліцитні дані про культурні, історичні, географічні та інші особливості англомовних країн, але й імпліцитні – норми та цінності відповідних народів, особливості спілкування тощо.

Цікавою видається спроба фабульної презентації матеріалу підручників, яка, навіть попри неминучу місцями штучність, об’єднує усі чотири томи у єдине ціле, урізноманітнюючи зміст навчання, що є важливим для студентів, зважаючи на їхні вікові особливості.

Значна увага в підручниках приділяється формуванню лексичних навичок. По-перше, доцільно відзначити суттєвий обсяг роботи авторів стосовно відбору лексичних одиниць за темами та укладання двомовних (англо-українського та українсько-англійського) словників, які входять до структури кожного підручника, і загальний обсяг яких сягає 20000 лексичних одиниць. Авторам вдалося залучити до змісту НМК значні пласти лексики, що традиційно перебували поза увагою укладачів підручників. Це, зокрема, систематизований корпус назв тварин і рослин, ознак будівель (типи дахів, вікон, дверей тощо), термінів, що відносяться до індустрії харчування, готельного господарства, повітряних перевезень, державного управління, економіки, юриспруденції тощо. Наявність таких словників у підручниках суттєво знімає лексичні проблеми студентів, однак у процесі навчання слова семантизуються без застосування перекладу за допомогою малюнків, контексту, використання синонімів або антонімів та пояснень англійською мовою. Суттєвою відмінністю НМК є використання новітніх досягнень лексикологічних досліджень, зокрема даних сучасних комбінаторних словників та застосування комбінаторних таблиць з відповідними вправами.

Вперше в практиці створення навчально-методичних матеріалів для майбутніх філологів передбачене систематичне навчання ідіоматичних виразів за тематичним принципом. У підручнику також вдало застосовуються таблиці з паралельними еквівалентами схожих понять у різних країнах, що сприяє систематизації лексики, яка підлягає засвоєнню”.

Стосовно посібників з практичної граматики проф. С.Ю.Ніколаєва відзначає відповідність їх змісту вимогам програми і високу якість граматичного коментаря, до змісту якого вдало включені різні типи навчальної інформації (мовленнєві зразки, моделі та алгоритми), доцільний ілюстративний матеріал, чіткі формулювання та доречні приклади.

Позитивним чинником визнається інтеграція процесу удосконалення граматичних навичок до змісту підручників для III і IV курсів з паралельним розширенням функцій вправ, які на цих рівнях ґрунтуються на матеріалі відповідної теми і, у свою чергу, служать підґрунтям для виконання подальших завдань, спрямованих на розвиток умінь говоріння та письма. Зазначаючи суттєве заглиблення у складні пласти англійської граматики на цьому етапі (засвоєння повної системи англійських прийменників на III курсі й близько 800 найскладніших значень фразових дієслів на IV курсі), рецензент звертає увагу на те, що ні система прийменників, ні фразові дієслова ніколи раніше не були об'єктами цілеспрямованого вивчення у жодному з попередніх підручників з практики англійської мови для майбутніх філологів, хоча вони, безумовно, є важливими складниками комунікативної компетенції.

Проф. С.Ф.Ніколаєва відзначає також високу якість комплексу вправ для формування граматичних навичок, оскільки він ґрунтується на сучасних принципах, відповідно до яких система орієнтирів не дається учням у готовому вигляді, а будується ними самими під час розв'язання проблемних завдань.

Серед інших позитивних рис НМК рецензент відзначає врахування афективних чинників (фабульний текст, оригінальні ілюстрації, застосування гумору), вдале інтегрування

до змісту підручників елементів, що призначені для розвитку передумов здійснення фахового перекладу (завдання для розвитку навичок роботи зі словниками, на компресію текстів, транскрибування власних імен, вдосконалення навичок скороченого запису текстів, а також для формування умінь вести усні перемови й листування з готелями та авіакомпаніями, складати рекламні листівки для туристів та звіти за результатами аналізу наявних місць в готелях, на авіарейсах тощо).

Рецензент високо оцінює роботу видавництва «Нова книга», яке публікує усі праці в серії *Dictum Factum*, зокрема рівень графічного, поліграфічного та іконографічного виконання складових комплексу: формат А4 для підручників дозволяє вільно розташовувати малюнки та фото, на білому папері привабливо виглядають навіть чорно-білі ілюстрації, підбір яких враховує вікові та психологічні особливості студентів, і до яких апелює також професійний дизайн кольорових обкладинок. Якість музичних заставок та запису голосу дикторів на аудіоносіях також оцінюється як відповідна сучасним вимогам.

Даючи загальну оцінку, рецензент вважає, що НМК є науково обґрунтованим і професійно реалізованим комплексом, що відповідає усім сучасним методичним вимогам, враховує рекомендації Комітету з питань освіти при Раді Європи та зміст Програми з англійської мови для університетів України, розробленої на основі згаданих рекомендацій. НМК апробований у практиці навчання, рекомендований Міністерством освіти та науки України і користується значною популярністю в країні, про що свідчить його застосування у провідних освітніх центрах багатьох міст.

Прогнозуючи значний обсяг роботи, пов'язаний з узагальненням досвіду реалізації НМК у практиці навчання, постійним внесенням відповідних змін до нових його видань, а також з розробкою нових його компонентів, рецензент бажає авторам терпіння і наснаги, а Міністерству освіти та науки України – не обмежуватися лише моральною підтримкою цього дійсно національного і масштабного проекту.

4.2. Для забезпечення курсу практики перекладу.

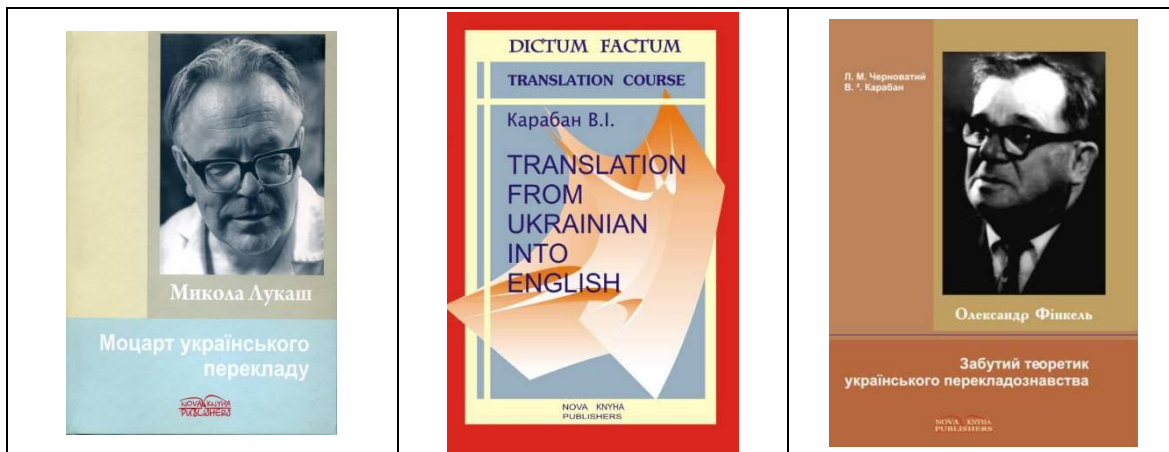
Цей компонент на сьогодні включає такі видання: посібник для навчання перекладацького скоропису; посібники для навчання перекладу у громадсько-політичній галузі: міжнародні організації, система державного управління США, міжнародні угоди у галузі прав людини; посібники для навчання галузевого перекладу: в економічній; технічній; юридичній галузях; посібники для навчання художнього та науково-технічного перекладу.

4.3. Довідкові матеріали. Українсько-англійський юридичний словник (65 000 українських заголовних елементів) та Англо-український юридичний словник (75 000 англійських заголовних елементів) укладені проф. В.І.Карабаном. На сьогодні, можливо, найякісніші в країні словники у галузі юриспруденції.

4.4. Для забезпечення курсу теорії перекладу. Посібник-довідник “Теорія і практика перекладу з української мови на англійську мову” охоплює усі головні труднощі перекладу і включає 6 розділів, які включають теоретичний довідковий матеріал і завдання на переклад. Збірка вибраних праць “Олександр Фінкель: Забутий теоретик українського перекладознавства” включає найпомітніші праці О.М.Фінкеля, українського філолога, перекладача та перекладознавця, автора першої на теренах колишнього СРСР монографії з теоретичних питань перекладознавства “Теорія й практика перекладу”(1929); біографічно-бібліографічний та мистецький нарис “Микола Лукаш: Моцарт українського перекладу”.

5. Координація усіх дисциплін навчального плану. Під час вивчення дисциплін, що не відносяться до мов або перекладу, студенти, на додачу до своїх звичайних обов’язків, мають складати поняттєві схеми відповідної галузі і англо-українські та українсько-англійські словники термінів, що позначають головні поняття у цій галузі. Перед іспитом чи заліком студентам повинна пропонуватися контрольна робота (це може бути переклад тексту, заповнення таблиць тощо), в якій контролюється якість виконаної ними протягом семестру роботи, і яку перевіряє викладач випускаючої кафедри. Оцінка за цю роботу є складовою частиною загальної оцінки студента з відповідного предмету. Така побудова навчання дозволить залучити усі дисципліни навчального плану до формування перекладацької компетенції, зокрема, фонових знань та фахової термінології. На сьогодні ця схема виглядає мало реальною, оскільки повністю залежить від доброї волі відповідних кафедр та викладачів, що викладають такі дисципліни. Вихід з цієї ситуації пов’язаний з розв’язанням

ширшої проблеми – забезпеченням автономії перекладацьких відділень у вирішенні фахових питань, зокрема, змісту навчання. Перспективним, зокрема, видається створення автономного Інституту перекладознавства, який би, за моделлю, що існує у Великій Британії, Австрії, Іспанії та інших країнах, займався б виробленням стандартів стосовно змісту підготовки перекладачів, кваліфікаційних випробовувань тощо та контролював би додержання згаданих стандартів на місцях.

6. *Перспективи*. У планах учасників проекту *Dictum Factum* – розробка та видання підручника з практики англійської мови для магістрів (на сьогодні відсутнє остаточне рішення щодо тривалості курсу навчання на цьому рівні – 1 чи 2 роки – і, відповідно, існує невизначеність щодо змісту навчання), підручника з практики англійської мови як другої іноземної для майбутніх перекладачів, пакетів тестових завдань до підручників англійської мови для усіх курсів, книжок та розробок для домашнього читання, посібника для формування фонетичних навичок, створення відео-компонента, зокрема, для ілюстрації паралінгвістичних засобів спілкування. Вийшли посібники з навчання художнього (Т.Є.Некряч) та громадсько-політичного (О.В.Ребрій) перекладу. Готуються до друку посібники з перекладу англомовної патентної документації, перекладу у галузях психології, медицини, фінансів, історії США, географії США, підприємництва. Плануються посібники з перекладу у технічних галузях, а також довідкові матеріали (словники) у фінансовій сфері.

Як неважко зробити висновок навіть із цього переліку, учасники проекту створюють можливість різним навчальним закладам самостійно визначати зміст навчання галузевого перекладу, підбираючи галузі, які є більш актуальними для конкретного регіону чи наявних умов. Крім того, посібники з галузевого перекладу охоче застосовують навчальні заклади для підготовки фахівців відповідної спеціальності. Наприклад, посібники з перекладу англомовної юридичної та економічної літератури застосовуються для навчання майбутніх юристів та економістів у провідних університетах країни. Посібники для навчання галузевого перекладу можуть з часом стати основою для створення відповідних галузевих словників, сприяючи розбудові українського термінознавства.

• *Організаційні питання*. Проект *Dictum Factum* є відкритим для участі в ньому фахівців з інших університетів України. Кафедра теорії та практики перекладу англійської мови Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна надає консультативну та методичну допомогу усім навчальним закладам, які зацікавлені у запровадженні матеріалів серії *Dictum Factum* до навчального процесу. З конкретними пропозиціями звертатися на кафедру теорії та практики перекладу англійської мови Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна – тел. (057) 707-5442 (секретар – Григорович Яна Євгенівна), електронна пошта: transengl@univer.kharkov.ua або Leonid.M.Chernovaty@meta.ua.

**Вибрані наукові публікації про результати досліджень
проблем організації навчання перекладачів в Україні (проект *Dictum Factum*)
(станом на 15 березня 2009 року)**

1. Черноватий Л.М. Принципи складання вправ для навчання галузевого перекладу // Вісник Сум. держ. ун-ту (СумДУ). – № 3(36). – Суми, 2002. – С. 101-105.
2. Черноватий Л.М. Особливості навчально-методичних матеріалів для підготовки перекладачів // Вісник СумДУ. – № 4(37). – Суми, 2002. – С.184-188.
3. Черноватий Л.М., Ганічева Т.В. Шляхи оптимізації підготовки перекладачів в Україні // Філологічні студії. – № 2. – Луцьк, 2002. – С.198-204.
4. Черноватий Л.М. Інтегративне формування фонових знань та термінологічних навичок у процесі підготовки перекладачів // Зб. наук. пр.: Проблеми та перспективи формування національної гуманіт.-техн. еліти. – Вип. 2 (6). – Харків: НТУ "ХПІ", 2003. – С.492-501.
5. Черноватий Л.М. Міжгалузеві та внутрішньогалузеві синонімія і омонімія термінів у галузі прикладної лінгвістики та їхній переклад // Зб. наук. пр.: Типологія мовних значень у діахронічному та зіставному аспектах. – Вип. 8. – Донецьк: ДНУ, 2003. – С. 238-243.

6. Черноватий Л.М. Особливості інтерпретації міфологічних алюзій при перекладі // Вісник Харк. нац. ун-ту (ХНУ) ім. В.Н.Каразіна. – № 611. 2003. – С. 7-10.
7. Черноватий Л.М., Ганічева Т.В. Психологічні аспекти підготовки майбутніх перекладачів // Вісник ХНУ ім. В.Н.Каразіна. – № 611. 2003. – С. 224-227.
8. Черноватий Л.М., Варенко Т.К. Вплив структури фонових знань перекладача на інтерпретацію міфологічних алюзій // Вісник СумДУ. – № 4 (63). 2004. – С.193-200.
9. Черноватий Л.М., Варенко Т.К. Фонові знання у галузі міфології як складова перекладацької компетенції // Вісник ХНУ ім. В.Н.Каразіна. – № 609. 2003. – С. 3-7.
10. Варенко Т.К. Зміст міфологічної складової перекладацької компетенції (антична міфологія) // Вісник СумДУ. – № 5 (77). 2005. – С. 69-75.
11. Ганічева Т.В. Соціокультурний компонент перекладацької компетенції // Вісник СумДУ. – № 5 (77). 2005. – С. 94-98.
12. Черноватий Л.М., Кукуєва Н.О. Джерела труднощів при навчанні майбутніх перекладачів спеціальних термінів (на матеріалі музикознавчої термінології) // Вісник СумДУ. – № 6 (78). 2005. – С. 136-143.
13. Ганічева Т.В. Склад англomовного термінологічно-соціокультурного компонента фахової компетенції майбутніх перекладачів // Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. – № 725. 2006. – С. 180-183.
14. Ганічева Т.В. Вплив структури соціокультурно-термінологічного компонента фахової компетенції на якість перекладу // Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. – № 726. 2006. – С. 223-226.
15. Черноватий Л.М. Типологія термінів як інструмент для визначення змісту навчання майбутніх перекладачів // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія "Іноземна філологія". – №40. 2006. – С.41-44.
16. Черноватий Л.М. Проблеми інтерпретації ускладнених текстів майбутніми перекладачами // Нова філологія. – Зб. наук. пр. – Вип. 28. – Запоріжжя: ЗНУ, 2007. – С. 257-262.
17. Черноватий Л.М., Якушева Н.А. Проблеми формування фахової компетенції майбутніх перекладачів // Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. – № 772. 2007. – С. 135-137.
18. Черноватий Л.М., Ганічева Т.В. Типологія вправ для формування навичок усного перекладу // М-али конф. "Актуальні проблеми сучасного художнього і галузевого перекладу" – Вип. 6. – Горлівка: ГДПШМ, 2007. – С. 150-158.
19. Черноватий Л.М. Особливості різних видів перекладу та зміст формування фахової компетенції майбутніх перекладачів // Наукові записки. – Вип. 75(5). – Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2008. – С. 22-26.
20. Ганічева Т.В. Експериментальне формування термінологічного компонент-ту фахової компетенції майбутніх перекладачів // Нова філологія. – Зб. наук. праць. – Вип. 28. – Запоріжжя: ЗНУ, 2007. – С. 292-296
21. Ганічева Т.В. Перекладацька типологія лексичних одиниць міжнародних документів у галузі прав людини // Актуальні проблеми художнього і галузевого перекладу: М-али міжнар. наук.-метод. семінару. – Горлівка: ГДПШМ, 2007. – Вип. 6. – С. 35-42.
22. Ганічева Т.В. Тексти міжнародних документів у галузі прав людини як матеріал для навчання громадсько-політичного перекладу // Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. – № 772. – Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2007. – С. 151-154.
23. Ганічева Т.В. Експериментальне дослідження ефективності методики навчання майбутніх філологів усного англomовного двостороннього перекладу у галузі прав людини // Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. – № 782. – Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2007. – С. 188-191.
24. Черноватий Л.М. Особливості різних видів перекладу та зміст формування фахової компетенції майбутніх перекладачів // Наукові записки. – Вип. 75(5). – Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2008. – С. 22-26.
25. Черноватий Л.М., Баганча О., Таран Ю. Особливості англomовних галузевих текстів та зміст навчання майбутніх перекладачів // Мат-ли I Всеукр. наук.-практ. конф. "Соціокуль-

турні та етнолінгвістичні проблеми галузевого перекладу в парадигмі євроінтеграції". – К.: НАУ, 2008. – С. 190-195.

26. Черноватий Л.М., Шех В. Проблеми передачі вузькоспеціальної англійської термінології українською мовою // Кіровоградський державний педагогічний університет імені В. Винниченка // Наукові записки. – Вип. 81(4). – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2009. – С. 154-157.

27. Черноватий Л.М., Гайдабура І.А. Особливості перекладу громадсько-політичної термінології українською мовою // Актуальні проблеми філології та перекладознавства: зб. наук. пр. – Вип. 4. – Хмельницький: ХНУ, 2009. – С. 244-247.

28. Черноватий Л.М., Гінзбург О.М. Проблеми оцінювання письмових перекладів майбутніх перекладачів з англійської мови на українську // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. – Випуск 70. – Чернігів: Чернігів. держ. пед. ун-т імені Т.Г.Шевченка, 2009. – С. 231-235.

29. Черноватий Л.М. Контроль компетенції усного перекладу з аркуша майбутніх перекладачів // Кіровоградський державний педагогічний університет імені В. Винниченка // Наукові записки. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2010.

30. Черноватий Л.М., проф., М.П. Ігольнікова, В.С.Корнієнко. Шляхи контролю компетенції усного перекладу з аркуша з англійської мови на українську у майбутніх перекладачів // Вісник Сумського державного університету, 2010.

ГРАНИЦІ ЗАСТОСУВАННЯ АДАПТАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ (НА МАТЕРІАЛІ ПЕРЕКЛАДУ ПРОПОВІДІ)

Владислава ДЕМЕЦЬКА (Херсон, Україна)

У статті пропонується перекладознавчий аналіз проповіді як типу тексту релігійного дискурсу, результати якого доводять необхідність застосування перекладацької адаптації до текстів культури і проповіді зокрема. Окреслено межі застосування перекладацької адаптації.

The article presents the translational analysis of sermon as the type of a text of religious discourse. Its results prove the necessity of involving the adaptive strategies into translation of such types of text. Besides, the article highlights the religious themes beyond translational adaptation.

Для будь-якої ідеології імплікативним постає прагнення до встановлення світського й релігійного лідерства. Звичні для нас визначення ідеології та властиві західному менталітетові уявлення про *ideology* досягають порозуміння на тому, що це певний набір (*set*), система ідей і/або вірувань (*beliefs*) [2: 194]. Основним для нас убачається латентне прагнення ідеології встановити в суспільстві певні світські й релігійні норми або директиви, що уможливають здійснення метасеміотичного глобального контролю за процесами, що певним чином відбуваються в різних соціально активних прошарках.

Функціональний поділ ідеології на світську й релігійну сфери реалізується принципом секуляризації та передбачає їх диверсифікацію, закріплену в термінах культури. У процесі історичного розвитку релігія, не відмовляючись від вирішення світоглядних завдань, набуває все більш виразних соціально-регулятивних і загальноідеологічних функцій [3: 227-229]. Саме тому уможливується принципове розмежування (світської) культури й релігії за принципом конвенції, запропонованим А.Флієром: «у культурі домінує соціальна конвенція між людьми, що виражається переважно формою традиції, а в релігії діє сакральна конвенція (договір) між Богом і людьми, виражена певною формою самого релігійного учення» [3: 227].

Таким чином, ідеологія вбачається системою формування моделей політичних, правових, моральних, релігійних, естетичних і філософських поглядів соціуму, концептуальна структура якої більшою мірою визначається прагматичними, соціокультурними характеристиками дискурсів.

Опозицію «світський – релігійний» може бути уточнено як «соціальний – релігійний», оскільки політичний дискурс реалізує найвищу соціальну владу, а релігійний – найвищу сакральну владу. Зрозуміло, що міра реалізації влади по-різному актуалізується в усіх типах